

5.3. Напрями вирішення нагальних проблем розвитку хімічного комплексу

Протягом останнього десятиліття (2000-2009 рр.) невирішеними проблемами залишаються:

- структурна недосконалість: переважання фондо- і енергоємних виробництв основної хімії (понад 50 %) у випуску продукції при майже монопольній залежності від імпорту енергоносіїв; надзвичайно низький рівень наукоємних виробництв і технологій, відсутність завершених технологічних циклів виробництва продукції кінцевого споживання;

- імпортна залежність функціонування низки галузей хімічної, нафтохімічної та хіміко-фармацевтичної з широкого спектру сировини та напівпродуктів, яка сягає 75-80 %, що позначається на збереженні від'ємного сальдо в зовнішньоторговельному обороті галузі;

– недосконалі або відсутні технології переробки власної мінеральної сировини: калієвої, ільменітової та апатитової руди, йодобромісткої води, крейди, бішофіту, цеолітів тощо;

– недосконала система державної підтримки наукових досліджень і впровадження наукових розробок у виробництво, а також система поєднання досліджень науки, технології, виробництва і ринку;

– значні питомі витрати сировини та енергоресурсів, низький рівень технологічності, що обумовлює більш високу витратність виробництва і відповідно собівартість продукції. Витратні показники споживання енергоносіїв у хімічній та нафтохімічній промисловості залишаються суттєво вищими від провідних виробництв аналогічної продукції у промислово розвинених країнах. Хімічна промисловість України щорічно споживає близько 8,3-8,5 млрд м³ природного газу, з них понад 70 % становить технологічний газ, що як основна сировина споживається у виробництві синтетичного аміаку. Через повільне впровадження енергоощадних технологій протягом десяти років середньорічний показник зниження споживання технологічного газу становив близько 1 %. Подальше зростання вартості природного газу призведе до подорожчання вітчизняної хімічної продукції та втрати зовнішніх ринків;

– реальні інвестиційні вкладення не відповідають потребам в інвестиційних ресурсах, необхідних для прискореного вирішення проблеми технологічної і технічної конкурентоспроможності галузі.

Для цього необхідні комплексний підхід та невідкладні заходи як адміністративно-регулятивної, інвестиційної, інноваційної, інституційної дії, так і спільних узгоджених зусиль з боку держави, підприємств, галузевих та інших наукових установ. До основних напрямів розв'язання нагальних проблем розвитку хімічного комплексу слід віднести наступні:

– технічне переозброєння більшості виробництв з метою зменшення енергоємності технологій, зниження собівартості, підвищення якості і конкурентоспроможності продукції, активне виведення з експлуатації надлишкових потужностей найбільш енергоємних виробництв, продукція яких не має попиту, а також застарілих і техногенно небезпечних виробництв, максимальне завантаження діючих виробничих потужностей;

– технологічна модернізація виробництва, збільшення частки промислових виробництв новітніх технологічних укладів з поглибленою переробкою сировини та випуском продукції кінцевого споживання, яка відповідатиме міжнародним стандартам GMP та ISO-9001-2000 і ISO-14001;

– розробка і впровадження енергоощадних технологій та апаратури нового покоління для процесів синтезу базових продуктів хімічної та нафтохімічної промисловості (аміаку, метанолу, азотної, сірчаної, оцтової кислоти, мінеральних добрив, бензолу, олефіну), спрямованих на зниження витрат природного газу і використання альтернативних джерел енергії (шахтного метану, синтез-газу тощо);

– підтримка суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють видобуток вітчизняної природної сировини та виробництво імпортозамінюючих товарів;

– більш широке використання наукоємних, ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій у діючих та новостворюваних виробничих потужностях;

– створення за участю галузевих наукових установ системи прогнозування технологічного розвитку, моніторингу пріоритетних напрямів технологічного переоснащення виробництв;

– розробка системи державної підтримки наукових досліджень і впровадження нових наукових розробок у виробництво та ефективної системи поєднання досягнень науки, технології, виробництва і ринку;

– забезпечення більш повного використання результатів фундаментальних і прикладних досліджень, науково-дослідних та проектно-конструкторських розробок галузевих установ при формуванні та реалізації науково-технічних програм усіх рівнів; налагодження ефективної співпраці галузевих науково-дослідних установ з установами Національної академії наук України;

– здійснення комплексу заходів щодо захисту вітчизняного виробництва і товарного ринку хімічної й нафтохімічної продукції, опрацювання механізму запобіжного регулювання та коливання внутрішньої і зовнішньоекономічної кон'юнктури; формування та реалізація маркетингової політики;

– розвиток виробництв із виготовлення медичної апаратури і високотехнологічної фармацевтичної продукції, які б відповідали державним стандартам якості та безпеки МОЗУ, стандартам Євросоюзу ISO 9000:2000 та міжнародним стандартам;

– стимулювання виробництва важливих для держави видів хімічної продукції – мінеральних добрив і хімічних засобів захисту рослин, полімерів та виробів з них, фармацевтичних препаратів тощо, а також інноваційної діяльності у сфері енергозабезпечення та енергозбереження, захисту довкілля тощо;

– удосконалення управління галузевою системою забезпечення охорони довкілля, послідовний перехід підприємств на міжнародні стандарти екологічної безпеки, зокрема впровадження екологічних нормативів ISO 14000;

– активне проведення досліджень у галузі нанотехнологій, розробка стратегії та національної програми їх розвитку;

– пошук нових ринків збуту та закупівлі сировини, оптимізація собівартості випуску продукції, покращення якісних показників продукції;

– переорієнтація частини продукції на внутрішній товарний ринок, обмеження доступу некритичного імпорту на внутрішній ринок, зокрема через посилення контролю якості;

– надання дозволу підприємствам хімічного комплексу на пряму закупівлю природного газу в газодобувних компаній як нерезидентів, так і резидентів України, що створює можливості для придбання більш здешевленого природного газу (на 10-15 %) і тим самим покращення рівня конкурентоспроможності хімічних підприємств, які споживають природний газ як технологічну сировину;

– набуття чинності та практичної реалізації Закону України «Про заходи державної підтримки та стимулювання розвитку виробництва мінеральних добрив в Україні»;

– відновлення платоспроможного промислового попиту за всіма переробними ланцюгами та споживчого попиту на кінцеву товарну продукцію.